

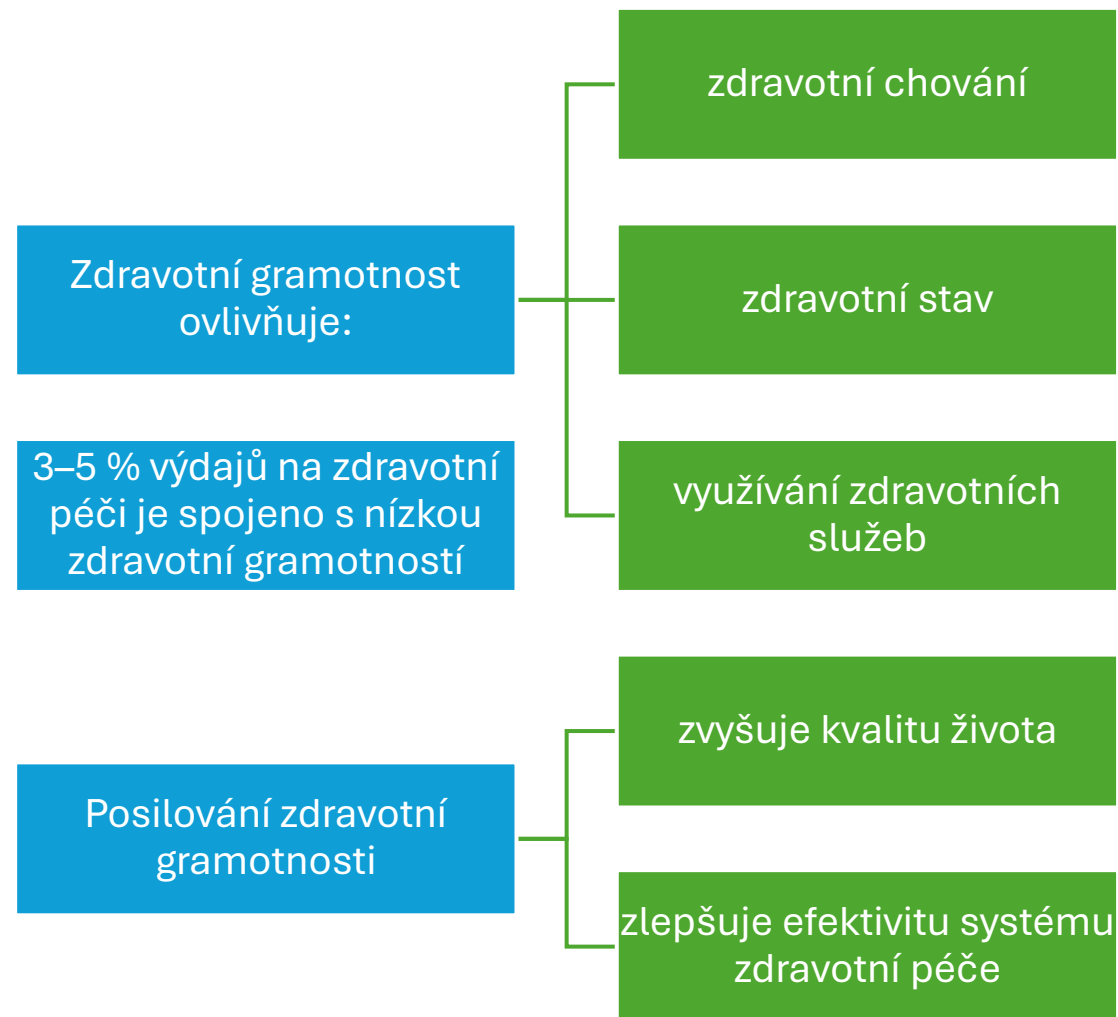
Zdravotní gramotnost ve zdravotnickém zařízení

Význam, koncept a role zdravotně gramotné organizace

Petr Struk

Nora Veselá

Zdravotní gramotnost jako klíčový faktor kvality péče

Proč je zdravotní gramotnost důležitá

- Sociální gradient zdravotní gramotnosti
- Nerovnosti ve zdraví
- Dopad na:
  - prevenci
  - adherenci k léčbě
  - bezpečnost péče
  - ekonomickou udržitelnost systému

Vývoj pojetí zdravotní gramotnosti

- Koncept používán od 70. let 20. století
- Významný rozvoj po roce 2000
- **Přesun od individuální schopnosti k:**
  - **systemové odpovědnosti**
  - **roli institucí**

Od individuální schopnosti číst a rozumět → k aktivní práci s informacemi → k odpovědnosti institucí a systému

- **WHO (1998)**

Zdravotní gramotnost jako kognitivní a sociální dovednosti umožňující získat, porozumět a využívat informace pro udržení zdraví

- **AMA (1999)**

Důraz na základní čtenářské a numerické dovednosti potřebné pro fungování ve zdravotnickém prostředí

- **Nutbeam (2000)**

Rozšíření o osobní, kognitivní a sociální kompetence pro aktivní práci se zdravotními informacemi

- **Institute of Medicine (2004)**

Schopnost získat, zpracovat, porozumět a komunikovat informace nutné pro zdravotní rozhodování

- **Zarcadoolas et al. (2006)**

Široká škála dovedností: vyhledávání, hodnocení a používání informací ke zlepšení kvality života

- **WHO – Solidní fakta (2012)**

Znalosti, motivace a dovednosti k informovanému rozhodování o péči, prevenci i podpoře zdraví během celého života

- **Healthy People 2030**

Zdravotní gramotnost jako výsledek fungování společnosti – dostupné, srozumitelné informace a služby pro každého

Třívrstvý model zdravotní gramotnosti

- **Funkční zdravotní gramotnost**
  - znalosti o zdraví
  - porozumění informacím
- **Interaktivní zdravotní gramotnost**
  - schopnost jednat
  - komunikace se zdravotníky
- **Kritická zdravotní gramotnost**
  - samostatný názor
  - aktivní rozhodování

Zdravotní gramotnost jako vztahový koncept

- Nejde jen o dovednosti jednotlivce
- Jde o vztah mezi:
  - pacientem
  - institucemi
  - systémem
- Posiluje:
  - participaci
  - odpovědnost
  - rovnost v přístupu ke zdravotní péči

Zdravotně gramotný pacient

Zdravotně gramotná osoba dokáže:

- porozumět instrukcím k léčbě
- správně užívat léky
- měnit životní styl
- rozhodovat se ve prospěch zdraví
- vyhledat péči ve správný čas, správným způsobem a na správném místě

Výzvy zdravotnického systému

- Zdravotní informace jsou často:
  - složité
  - nesrozumitelné
  - špatně dostupné
- Požadavky systému převyšují gramotnost běžné populace
- Nízká zdravotní gramotnost $\neq$ problém pacienta
→ **je to výzva pro zdravotnické organizace**

Příklady takových „výzev“

Složitě a nesrozumitelné informace

- Pacient dostane propouštěcí zprávu plnou odborných termínů („hypertenze II. stupně, upravena farmakoterapie, kontrola za 6 týdnů“) → neví přesně:

jaké léky změnil lékař/kdy je má užívat/proč má přijít na kontrolu

- Pacient čeká v čekárně a nikdo nevychází

Má se ohlásit sestře? Na dveřích je nápis neklepat, sestra vychází, ale nikdo nevychází.....

- Pacient je v plné čekárně na chirurgii,

Na dveřích je lékař určuje pořadí, pacient neví, kdy přijde na řadu, stihne si odskočit na toaletu, nebo ne?

Chyby v užívání léků

„1 tabletu 2× denně po jídle“

Formuláře a informované souhlasy

Pacient podepíše informovaný souhlas, ale: nerozumí rizikům zákroku neví, jaká má práva a možnosti

Obtížná orientace v systému

Zdravotní informace online

Cizinci nebo lidé s nižším vzděláním nemají jazykovou podporu

Příliš mnoho informací najednou při propuštění z nemocnice

Vlídnost prostředí a respekt

Zdravotně gramotná organizace

Zdravotní gramotnost jako součást poslání organizace

- součást strategie a řízení
- jasné cíle
- odpovědnosti
- alokace zdrojů

Atributy zdravotně gramotné organizace

Organizace, která:

- plánuje a hodnotí zdravotní gramotnost
- vzdělává personál
- zapojuje pacienty
- komunikuje srozumitelně
- zajišťuje snadnou orientaci
- podporuje porozumění
- odstraňuje bariéry přístupu ke službám

Komunikace ve zdravotnickém zařízení

- jednoduchý jazyk
- omezení počtu sdělení
- ověřování porozumění
- jazyková asistence
- srozumitelné značení

Materiály a informace

- srozumitelné letáky
- testované s pacienty
- kvalitní překlady
- audiovizuální podpora
- digitální portály

Rizikové situace

Zaměření na:

- informovaný souhlas
- změny péče
- užívání léků
- chronická onemocnění
- přechody mezi zařízeními

Přínosy zdravotně gramotné organizace

- vyšší bezpečnost pacientů
- lepší adherence k léčbě
- nižší počet chyb
- vyšší spokojenost pacientů
- efektivnější využití služeb

Závěr

Zdravotní gramotnost není jen kompetence pacienta, ale odpovědnost zdravotnického systému.

Zdravotně gramotná organizace:

- podporuje zdraví
- posiluje důvěru
- zvyšuje kvalitu péče